

Militär utbildning och försvarsvilja

Aron Björk

Finns det något samband mellan militär utbildning och försvarsvilja? Intuitivt kan det tyckas vara så. Särskilt skulle man kunna tänka sig att viljan att ta en stridande roll påverkas positivt av en militär utbildning eftersom det är en sådan roll som individen utbildas för. Begreppet försvarsvilja har studerats tidigare genom statistiska undersökningar. Tidigare forskning har också funnit att personer med militär bakgrund har högre försvarsvilja än de utan.¹ Studierna har dock inte försökt visa hur sambandet mellan försvarsvilja och militär utbildning ser ut.

DETTA MEMO LYFTER några av huvudsatsarna från masteruppsatsen ”*What impacts one’s willingness to defend? A study of the influence of military training in Sweden*”, skriven som ett examensarbete vid FOI under våren 2023.² I studien undersöks med hjälp av statistiska metoder på enkätdata från 2018 och 2022³ sambandet mellan militär utbildning och vilja att bidra till Sveriges försvar genom tre olika roller: 1) en stridande roll, 2) en icke stridande roll med risk för eget liv och 3) en icke stridande roll utan fara för eget liv. Tre huvudsakliga slutsatser kan dras:

- Det går inte att visa att militär tjänstgöring har en positiv effekt på viljan att ta en stridande roll. I stället verkar skillnader mellan könen vara den mer bidragande faktorn.
- För viljan att ta en icke stridande roll utan risk för eget liv är militär tjänstgöring inte heller en starkt bidragande faktor.
- Skillnaderna mellan könen är mindre beträffande icke-stridande roller jämfört med stridande roll.

Att med hjälp av statistiska metoder isolera effekterna av militär utbildning är inte enkelt. Inte minst på grund av risken för omvända orsakssamband. Exempelvis är det möjligt att de som redan har en försvarsvilja söker sig till militära utbildningar snarare än att utbildningen skapar den. Det kan innebära att den verkliga effekten av utbildningen då överskattas. För att adressera denna typ av problematik finns ett antal särskilt utvecklade statistiska metoder. Två sådana metoder används i studien: difference-in-differences och instrumentvariabelmetod.⁴ Metoderna utnyttjar en variation som individen inte själv kan påverka, i detta fall rörande utformningen av värnplikten. Den första dimensionen fångar vilka som omfattas av värnplikten och den andra dimensionen hur andelen som genomfört värnplikten förändrats över tid.

I Sverige är det nästan uteslutande män som har genomfört värnplikt, vilket resulterar i två grupper: en försöksgrupp, män, och en kontrollgrupp, kvinnor. Den andra dimensionen kan grovt delas in i två perioder. En period som präglats av kalla kriget då värnplikten var omfattande och en senare period när värnplikten var betydligt mindre omfattande eller helt avskaffad.

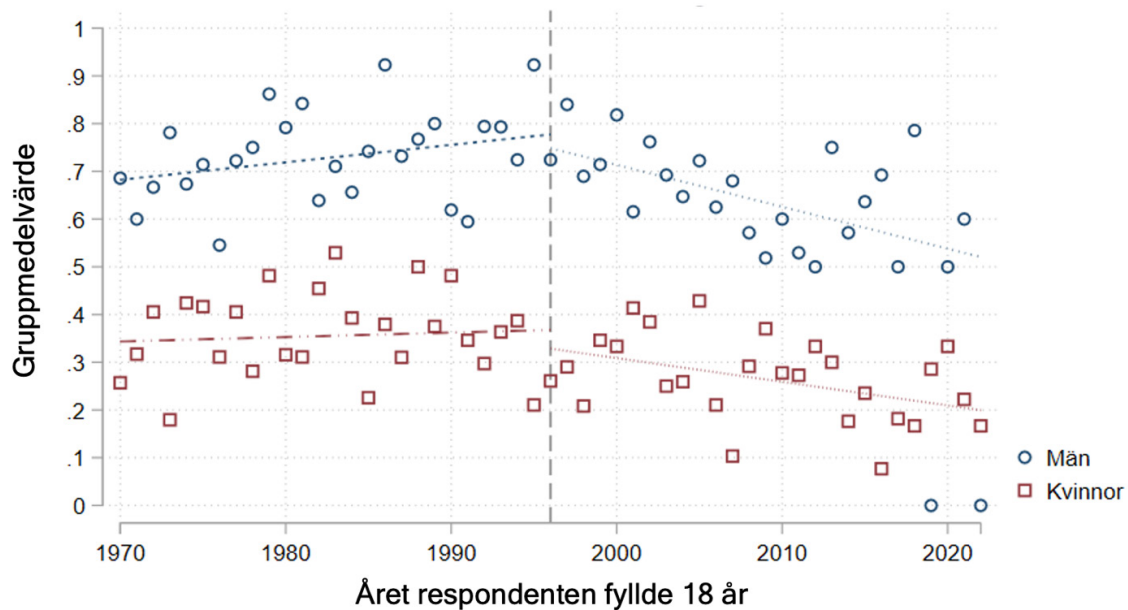
1 Jonsson, D., & Wedebrand, C. (2021). Svenskarnas försvarsvilja. FOI-R--5206--SE. Stockholm

2 Björk, A. (2023). *What impacts one’s willingness to defend? A study of the influence of military training in Sweden*. [Examensarbete, Handelshögskolan i Stockholm].

3 För övergripande resultat från enkäterna se Wedebrand, C. & Anderson, H. (2023). Den svenska allmänhetens hemberedskap och försvarsvilja – Översiktliga resultat från en enkätundersökning genomförd år 2022. FOI-R--5450--SE. Stockholm.

4 Jayachandran, S., Lleras-Muney, A., & Smith, K. V. (2010). Modern medicine and the twentieth century decline in mortality: Evidence on the impact of sulfa drugs. *American Economic Journal: Applied Economics*, 2(2), 118–146.

Andelen positiva till att anta en stridande roll

Figur 1. Andelen mycket eller ganska villiga att ta en stridande roll med risk för eget liv för årskullar som omfattas av totalförsvarspflicht, det vill säga respondenter som fyllt 18 år i perioden 1970–2022. 1996 använd som brytpunkt mellan perioderna där en hög respektive en låg andel av männen genomfört militär utbildning. Anledningen till de två extrempunkterna är att det finns färre respondenter i underlaget för åren efter 2018 eftersom dessa år enbart fångas av en enkät. I examensarbetet förs mer ingående diskussioner om dataunderlaget.

Under den första perioden påbörjade cirka 83 procent⁵ av männen militär utbildning, medan den siffran är cirka 13 procent⁶ under den efterföljande perioden. Denna stora skillnad mellan perioderna bör ge en effekt i undersökningen, om det finns ett starkt samband mellan militär utbildning och försvarsvilja. I denna studie läggs brytpunkten mellan de två perioderna vid år 1996 efter Försvarsbeslut 1996. Den empiriska strategin är därför att jämföra skillnaden mellan försöksgruppen, män, och kontrollgruppen, kvinnor, under perioderna före och efter brytpunkten.

Om militär tjänstgöring är en stark bidragande faktor till försvarsvilja bör en effekt uppkomma när perioderna före respektive efter 1996 jämförs, genom att mäns försvarsvilja borde sjunka mer eller snabbare än

kvinnors. Figur 1 ovan visualiserar med rådata metoden för måttet ”försvarsvilja i stridande roll”. Som framgår av figuren är skillnaden mellan män och kvinnor i stort sett densamma före och efter 1996 eftersom avståndet mellan linjerna i det närmaste är konstant. Mäns försvarsvilja sjunker inte i rådata mer eller snabbare än kvinnors. Samma resultat påvisas när andra metoder används som även tar hänsyn till andra påverkansfaktorer och därmed ger ett mer robust svar än rådata. Mer om dessa resultat finns att läsa i uppsatsen.

Arbetet har bedrivits inom ramen för FOI:s projekt Samhällets beredskap för kris och krig (SABEK) som finansieras av anslaget Säkerhets- och försvarspolitisk forskning och analys (SOFFA). ■

5 Cirka 75 procent i urvalet.

6 Cirka 17 procent i urvalet.